

УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ
ВИКОНАВЧОГО КОМІТЕТУ ІВАНО-
ФРАНКІВСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ

ІНФОРМАЦІЙНО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР

*Франкове місто,
наша рідна доле!*

*(з нагоди 350-річчя від дня заснування міста
Івано-Франківська)*

Івано-Франківськ
2012

ББК К 63.3

Франкове місто, наша рідна доле! (з нагоди 350-річчя від дня заснування міста Івано-Франківська): Збірник матеріалів / Упор. Л.Руда. - Івано-Франківськ: ІМЦ управління освіти і науки, 2012.-с.148

Матеріали підготували:

*Н.Степаніщенко, О.Савка, Л.Руда, У.Чупрунова, В.Єрмакова, І.Загрійчук, Л.Чабан, О.Гавриляк, методисти ІМЦ;
О.Ковтун, учитель історії ЗШ №16;
Ю.Лицур, учитель хімії ЗШ № 2;
Л.Стефанівська, учитель географії ЗШ № 4;
Г.Дубей., учитель музичного мистецтва ЗШ № 9;
В.Макар, завідувач бібліотеки ЗШ № 19;
О.Гітис, Г.Реус, учителі англійської мови СШ № 1;
Г.Гаврилюк, учитель німецької мови СШ № 5;
Р.Сагайдак, М.Бугайчук, учителі французької мови ЗШ № 6;
В.Костюк, учитель української мови і літератури ЗШ № 25*

Відповідальна за випуск:

С.Чехольська, директор інформаційно-методичного центру управління освіти і науки виконавчого комітету Івано-Франківської міської ради.

Комп'ютерна верстка:

Ю.Куничак, технік з обслуговування комп'ютерної техніки

Рекомендовано до друку радою інформаційно-методичного центру управління освіти і науки виконавчого комітету Івано-Франківської міської ради від 10.06.2011р., протокол № 4.

Зміст

1. Вступ.....	4
2. Інтегрований урок літератури та історії Івано-Франківська «Мій маленький Париж» (9 кл.).....	5
3. Івано-Франківську – 350. Географічний аспект.....	25
4. Розвиток хімічної промисловості Івано – Франківська Година спілкування. 9 – 11 класи.....	39
5. Музичні перлини нашого міста.....	46
6. «Це місто, де ми народились, живемо – Івано-Франківськ називають».....	55
7. Виховний захід «Розрада моя і надія – мій рідний Івано-Франківськ» (віртуальна мандрівка рідним містом).....	60
8. Урок образотворчого мистецтва (7 клас) Формотворення архітектурного образу. Стиль архітектури. Практична робота на тему "Моє місто Франкове".....	76
9. Презентація туристичної фірми “Франко тур”.....	87
10. The Landmarks of Ivano-Frankivsk (to the 350 th anniversary of its foundation).....	102
11. Unterrichtsentwurf zum Thema „Meine Heimatstadt – Iwano-Frankiwsk“ (Klasse 6 der spezialisierten Schule mit erweitertem DU).....	110
12. «Ma ville natale célèbre son anniversaire.».....	116
13. Меморіальні дошки Івано-Франківська.....	122
14. Пам’ятники мого міста.....	141

Вступ

Утвердження національної державності є немислимим без поглиблення процесів духовного оновлення української нації. Тому звернення до минулого історико-культурної спадщини нашого міста є актуальною проблемою. Історія Івано-Франківська як міста, тобто історія його окремих площ і вулиць, окремих його будинків, місць перебування відомих діячів історії і культури, письменників, митців різних профілів потребує своїх дослідників і нового вивчення. Відомий український письменник О. Довженко казав: «Людина повинна завжди пам'ятати, відкіля вона пішла в життя», що, без сумніву, відноситься і до знання історії рідного міста.

Історико-культурна, архітектурна спадщина Івано-Франківська має свою локальну особливість, яка формувалась впродовж тривалого історичного періоду в тісному європейському контексті. Місто перебувало під впливом різних культурних епох. У результаті різношарових взаємовпливів, діалогів різних культур витворився унікальний історико-культурний осередок, який є надзвичайно привабливим для вивчення і дослідження.

Отже, з метою виховання у школярів почуття гуманізму, патріотизму, формування національної свідомості інформаційно-методичний центр управління освіти і науки виконавчого комітету Івано-Франківської міської ради пропонує методичні розробки тематичних уроків, сценарії виховних заходів, фотоматеріали меморіальних дошок та пам'ятників міста, приурочених 350-річчю заснування Івано-Франківська.

Дані матеріали можна застосувати на уроках різних типів, а також при проведенні виховних годин, тематичних бесід тощо. Їх використання сприятиме зацікавленню учнів історією рідного краю, покращить ефективність вивчення та засвоєння матеріалу, сприятиме вихованню в дітей почуттів гордості і патріотизму за своє місто, рідний край і Україну як Батьківщину. Практична цінність даних матеріалів полягає в тому, що вони можуть бути використані вчителями: історії, географії, української мови та літератури, хімії, образотворчого мистецтва, музичного мистецтва, іноземних мов, а також класними керівниками для проведення тематичних екскурсій та виховних годин.

Ковтун О.В., учитель історії ЗШ №16, керівник творчої групи вчителів спецкурсу «Мій івано-Франківськ»

Інтегрований урок літератури та історії Івано-Франківська «Мій маленький Париж» (9 кл.)

Мета уроку: сформувати у свідомості учнів об'єктивні уявлення про деякі сторінки історії рідного міста; розширити поняття учнів про тісний взаємозв'язок літератури й історії як предметів гуманітарного циклу; виробити вміння бачити явища в їх взаємозв'язку; виховувати повагу до історії своєї малої батьківщини, почуття гордості за своє селище і його жителів; розвивати вміння учнів працювати з документальною літературою.

Обладнання уроку: ксерокопії архівних документів, висловлювання видатних людей, словники морально-етичних понять, пам'ятка «Письменницький і читацький талант», аудіозаписи інструментальних композицій, фотоілюстрації.

Оформлення дошки:

У центрі — висловлювання видатних людей:

Все розберіть, та й спитайте тоді себе:

Що ми, чії сини, яких батьків?

Т. Г. Шевченко

*Людина повинна завжди пам'ятати,
відкіля вона пішла в життя.*

О. Довженко

*В блакитних обіймах двох Бистриць,
в передгір'ї зелених Карпат,
вічно юне, омріяне місто
розвивається й квітне, мов сад.*

Роман Юзва

ХІД УРОКУ

На тлі інструментальної музики звучить вступне слово вчителя літератури.

Учитель літератури. Говорять, що Батьківщина

подібна до величезного дерева, на якому не порахувати листя. І усе, що ми робимо доброго, додає йому сил. Але будь-яке дерево має корені. Без коренів його повалив би навіть несильний вітер. Корені живлять дерево, зв'язують його із землею. «Без кореня і полин не росте», — говорить народна мудрість. Корені — це те, чим ми жили вчора, рік тому. Це наша історія. Це наші діди і пращури. Це їхні справи, що мовчазно живуть поруч із нами в різьблених лиштвах, у дерев'яних іграшках, дивовижних храмах, у чарівних піснях і казках.

У В.О.Сухомлинського є одна дуже повчальна казка. Зараз ми, слухаючи її, поміркуємо над питанням: чому в хазяїна не виникало бажання йти за море на родючі землі? (Див. додаток 1).

Учениця розповідає казку, після чого звучать відповіді учнів на поставлене питання.

Учитель літератури. Мета нашого уроку — сформулювати об'єктивні уявлення про деякі сторінки історії рідного краю, виховати повагу до історії своєї малої батьківщини, почуття гордості за своє селище і його жителів.

Учитель історії. Під час підготовки до уроку діти розділилися на групи: пошукову, групу теоретиків, експертів, біографів, фольклористів-початківців. Кожна група одержала попереднє завдання.

Група теоретиків, спираючись на матеріали перших чотирьох глав книги, міркувала над теорією питання: «Передісторія м.Івано-Франківська: це починалося так...».

Пошукова група провела дослідження-пошук наших коренів: «Хто ж ми є?».

Члени групи експертів повинні були заздалегідь ознайомитися з їхніми повідомленнями, щоб нагадати нам за допомогою тлумачного словника лексичні значення деяких слів.

Група експертів виступає з повідомленням лексичних

значень слів: магдебурзьке право, шляхта.
(Див. додаток 2).

Група теоретиків виступає з міркуванням «Передісторія м.Івано-Франківська: це починалося так...».

Учитель історії. Перші письмові згадки про с. Заболоття (1437 р.) містяться у галицьких актах, хоча, на думку В. В. Грабовецького, час його виникнення сягає XIV або й XIII століть. У назві села відображено особливості географічного положення, оскільки з боків обох Бистриць його оточували болота. За другою версією, територією села протікав потік Заболотний, який згадувався в актах XIX ст., і, можливо, саме від нього одержало назву перше поселення. Швидше за все люди поселилися серед цієї болотистої місцевості через те, що шукали природного захисту від набігів турецько-татарських ординців, які, починаючи з XIV ст., постійно нападали на Прикарпаття.

У другій половині XVII ст. більша частина Покуття разом з Галичем уже належала родині Потоцьких. Село Заболоття польський магнат Станіслав Ревера Потоцький — великий коронний гетьман купив у родини Жечковських. У 1660 р. він передав своєму найстаршому синові Андрієві чималі маєтки (в тому числі й с. Заболоття), які об'єднувалися в декілька ключів — Станіславівський, Єзупольський, Богородчанський тощо. Андрій Потоцький — спочатку воєвода київський, а потім і гетьман коронний — вважався одним з найбагатших магнатів Польщі й одержував значні грошові надходження за рахунок феодалних повинностей селян.

Північно-східна частина сучасного Івано-Франківська міститься на території колишнього села Княгинина. Перша письмова згадка про нього з'явилася в 1449 році, але є всі підстави думати про те, що село виникло ще в часи розквіту Галицько-Волинського князівства, тобто у XII—XIII століттях. Княгинин не належав родині Потоцьких, тут були маєтки кількох дрібних шляхтичів. Деякі з них воло-

діли лише кількома селянськими дворами, інші — десятками селянських дворів. Життя княгининських селян було таким же важким, як і заболотських.

Будувати нове місто-фортецю Андрій Потоцький вирішив з декількох причин:

- влада родини Потоцьких у середині XVII ст. на Прикарпатті похитнулася через селянське повстання 1648 року під керівництвом Семена Височана та визвольну війну українського народу під проводом Богдана Хмельницького у 1648—1654 роках, а також через постійні антифеодальні виступи опришків;

- необхідно було захищати землі і населення Станиславівського ключа від частих набігів турецько-татарських орд;

- виникла можливість одержати значні прибутки, оскільки нове місто було власністю родини Потоцьких і повністю залежало від влади магната.

Землі села Заболоття обрав Андрій Потоцький для спорудження нового міста через те, що в середині XVII ст. тут уже створилися умови для перетворення села на містечко: ремесло відокремлювалося від землеробства, жваво розвивалася торгівля завдяки зручному розташуванню села на перехресті важливих торговельних шляхів, які проходили з Перемишля і Львова до Молдавії, та з Галицького Поділля на Закарпаття.

7 травня 1662 р. Андрій Потоцький написав привілей про надання магдебурзького права новому містові, в якому говорилося: «На моїм ґрунті дідичим під селом Заболоттям з Божою поміччю заснував місто, назване Станиславовом». Серед дослідників історії нашого міста — як польських, так і українських — існує декілька думок про час заснування міста-фортеці (1644 р., 1654 р., 1662 р.), усі вони спираються на документи та першоджерела. Проте науковці погоджуються в одному — саме 7 травня 1662 р. Станиславів одержав статус міста. Ось чому 7 травня

кожного року ми святкуємо День міста і визначаємо його вік від 1662 року. Магдебурзьке право мало силу закону тільки після затвердження його польським королем. Король Ян Казимир у привілеї, виданому у Львові 14 серпня 1663 року підтвердив і розширив права, надані А. Потоцьким.

Учитель літератури. Послухаємо міні-дослідження наших коренів «Хто ж ми є?». Але спочатку — слово групі експертів.

Виступає група експертів із повідомленням лексичних значень слів: генеалогія, есе, магнат, міщани, патриції, фортифікації. Виступає пошукова група з міні-дослідженням «Хто ж ми є?» (Див. додаток №3).

Учитель історії. Так хто ж ми? У першу чергу — люди, і тут зовсім немає вказівки на національну приналежність. Немає політичного підґрунтя. А кому служили його мешканці? Може, дехто полякам, а інші — туркам? Це не головне. Нікого вони не зраджували, а годували свої родини, захищали свою батьківщину. Політичної ієрархії ще не було.

Бесіда вчителя історії з учнями за темою «Місто починалася так»

- Коли й як з'явилося наше місто?
- Хто був його засновником?
- Які перші споруди з'явилися в місті?
- Хто були його першими архітекторами?

Учитель історії. Місто має свою генеалогію. До речі, кожний з вас також може скласти своє генеалогічне дерево, історію свого роду, запитавши у своїх рідних про власні корені.

Учитель літератури. Любов до рідного краю зцілює, як струмок у пустелі. На пошуки цих цілющих живлющих струмочків, вікової мудрості народу — прислів'їв і приказок — вирушила група фольклористів-початківців. Наші учні побували в родинах жителів селища

у пошуках фольклорних надбань. Послухаємо, які прислів'я та приказки вони відшукали, і простежимо їх зв'язок з темою нашого уроку. (Див. додаток № 4)

Група фольклористів виступає з читанням прислів'їв та приказок. Відповіді учнів на поставлене питання.

Учитель літератури. Група учнів-біографів підготувала короткі повідомлення під рубрикою «Імена, гідні нашої пам'яті».

Група учнів-біографів виступила з повідомленнями про героїв визвольних змагань Анну Герегу-Ліпецьку, Осипа Білобрама, Романа Басараба, Клавдії з Літанюків Басараб (ілюструють свої повідомлення фотографіями героїв). (Див. додаток №5).

Учитель літератури. Добročинність, витримка, героїзм, подвиг, борг, мужність, патріотизм, самовідданість, сміливість — усі ці моральні якості властиві нашим землякам-героям, імена яких гідні нашої пам'яті. (Див. додаток № 6).

У вас на партах словники морально-етичних понять. Давайте поміркуємо, у чому кожний з вас бачить для себе суть цих понять.

Звучать міркування учнів про власне розуміння змісту розглянутих морально-етичних понять.

Учитель літератури. Наші предки-герої теж сподівалися, що ми, їхні спадкоємці, не забудемо традицій і свої вчинки будемо узгоджувати з тими морально-етичними поняттями, над якими ми сьогодні працювали. Традиції своїх попередників продовжують наші славетні земляки.

Учитель історії. Щоб наше місто дійсно було таким прекрасним, будемо шукати і думати, станемо дивитися на світ допитливо і чуйно. Важко, але спробуємо в цьому житті знайти самих себе. А головне — будемо щось корисне робити. Зв'язок часів не повинен перериватися. Тому і сьогодні у світовій мережі Інтернет, московській

програмі «Чекай на мене» ведеться пошук нащадків поміщиків Потоцьких. Відомо, що є вони в Польщі, США, Канаді. А щоб знати свої «витоки», будемо вивчати історію свого краю, знати історію своєї батьківщини.

Учитель літератури. Древні говорили: стоячи перед прірвою, один бачить безодню, інший — міст. Таким мостом, що зв'язує минуле міста з його сьогоднішнім і майбутнім, є дослідження, матеріалами якого ми скористувались сьогодні на уроці літератури й історії рідного міста. Це — заклик до сучасників і нащадків любити свою маленьку, але дуже велику батьківщину, плекати її й намагатися залишити слід на цій землі.

На тлі інструментальної музики звучить уривок з розповіді Є.Осетрова у виконанні учня. (Див. додаток № 7).

Учитель літератури. Ми, учителі, думаємо, що мета нашого уроку була досягнута і ваші почуття до своєї малої батьківщини будуть такими ж зворушливими, як у людини, про яку ми тільки-но чули. Сподіваємося, що ви будете вивчати історію свого міста. А якщо знаєш свій край, цікавишся його минулим, то ніколи не зможеш його забути і зрадити.

Зараз ми визначимо рівень ваших досягнень сьогодні на уроці.

Оцінювання роботи учнів з обґрунтуванням отриманих балів.

Учитель історії. Бурхливе ХХ ст., що запам'яталося війнами і революціями, принесло не тільки репресії, голодомори і руйнування церков. У ньому було також зведено чимало.

Звучить вірш П. Миколаєва «Пам'ять летить по дорозі нетлінній...» (У виконанні учня).

Учитель літератури. Сьогодні говорили, що славні традиції своїх попередників продовжують наші сучасники. Тож домашнім завданням для вас буде підготувати повідомлення про наших відомих сучасників — уродженців

м.Івано-Франківська, самостійно знайдені джерела.

Додаток № 1

В. А. Сухомлинський «За морем — чужина»

У Хазяїна-Хлібороба — велика родюча нива. Щороку сів він на ній пшеницю. Дозріє пшениця, скосить її Хлібороб, і прилітає на стерн Журавель — колоски збирає. Говорить «дякую» Журавель Хліборобові за смачні пшеничні колоски.

Але ось настав важкий рік. Ціле літо не було дощу. Ледь викинувши колосся, засохла пшениця.

Прилітає Журавель до ниви, а Хлібороб сидить над засохлими стеблами.

- Що ж ти тепер будеш робити, Хліборобе? — запитує Журавель.

- Буду орати ниву і пшеницю сіяти, — відповів Хлібороб.

Журавель не вірить. А людина справді ниву оре, пшеницю сіє.

Пройшла зима, наступила весна. Зазеленіла нива. І знову трапилося у Хлібороба велике горе. Знову за ціле літо не упала на землю жодна крапля дощу. Ледь викинувши колосся, засохла пшениця. Прилітає Журавель до ниви, а Хлібороб сидить над сухими стеблами.

- Що ж ти тепер будеш робити, Хліборобе? — запитує Журавель, як і минулого року.

- Буду орати ниву і пшеницю сіяти, — відповідав Хлібороб.

- Навіщо ти сили задарма витрачаєш і зерно губиш? — говорить Журавель. — Спечіть із пшениці хліб і їжте, а то помрете з голоду. І їдьте зі мною за море: там і земля родюча, і посухи немає.

- Не підемо ми нікуди, — сказав Хлібороб.

- Не підемо ми нікуди, — сказали діти.

- Не підемо ми нікуди, — сказала мати.

- Чому не підете? Адже у вас уже два роки посуха.
- Адже за морем — чужина, — сказав Хлібороб.
- За морем чужина, — сказала мати.
- Не хочемо на чужину! — плачучи сказали діти.

Додаток № 2

Словник до уроку

Бургомістр – глава міста.

Генеалогія — історія роду, родовід.

Есе — різновид нарису, у якому головну роль відіграє не відтворення факту, а зображення вражень, роздумів і асоціацій.

Магдебурзьке право – право міст на самоврядування.

Магнат – нащадок давніх князівських родин, родовий князь.

Міщани – городяни.

Патриції – аристократи (шляхтичі, заможні купці і ремісники, лихварі, власники ремісничих майстерень, цехові майстри).

Ратуша – головна міська вежа, приміщення магістрату.

Урочище — ділянка, що відрізняється від навколишньої місцевості (болото, ліс серед поля).

Фортифікації – споруди.

Шляхта — польське дрібнопомісне дворянство.

Додаток № 3

Міні-дослідження «Хто ж ми є?»

Завдяки вигідному географічному положенню на такому важливому торговельному шляху, як Дністер, сьогоднішня Івано-Франківщина була, безперечно, заселена з найдавніших часів і належала до регіонів, зайнятих праісторичними предками українського народу. Так вважав видатний український археолог Ярослав Пастернак, який у 1936—1937 роках відкрив фундамент

княжого Успенського собору в Крилосі.

В середині ХХ ст. на території сучасного міста поблизу міського озера по вул. Гетьмана Мазепи було знайдено скарб виробів трипільських племен.

Трипільці були землеробами й займалися городництвом, рільництвом і садівництвом.

Перед утворенням Київської Русі на території Прикарпаття жило плем'я хорватів. У «Повісті минулих літ» їх вперше згадано під 907 роком, коли вони разом з полянами, деревлянами, дулібами, тиверцями та іншими руськими племенами брали участь у поході князя Олега на Візантію.

Додаток № 4

Прислів'я та приказки про рідний край

Йди в рідний край — там і під ялиною рай.

Батьківщина — мати, чужина — мачуха.

Усюди добре, а вдома краще.

Усяка ластівка своє гніздо хвалить.

Чужа земля убиває людину.

Усякий птах до своєї зграї летить.

Чужа сторона — темний ліс.

Свої сухарі краще чужих пирогів.

Мила та сторона, де пупок різаний.

За морем веселощі, так чужі, а в нас і горе, так своє.

Свій сум від чужої радості дорожчий.

Дурний той птах, якому гніздо своє немиле.

Без кореня і полин не росте.

Чужа сторона — дрімучий бор.

Свій дим очей не їсть.

Де хто народиться, там і в пригоді станеться.

Де сосна доросла, там вона і красна.

Шукай добра на стороні, а дім люби по давнині.

Рідна земля й уві сні сниться.

Усяка сосна своєму борові шумить.

Вдома і стіни допомагають.
Своя сторона не буває холодна.
Поганий той птах, що своє у гніздо гадить.
І кістки плачуть за батьківщиною.
І полин на своєму корені росте.
Хвали замор'я, а сиди вдома.
Любить і жебрак своє хламовище.
За морем тепліше, а в нас світліше.

Додаток №5

Герої визвольних змагань Гергега-Лінецька Анна

Народилася 22 грудня 1922 р. в м. Станиславів. Навчалася в українській народній школі, потім у гімназії „Рідної школи“. За німецької окупації в 1943 р. стала членом Юнацтва ОУН, яке тоді з конспіративних причин діяло в с. Бовшів. Після відповідного вишколу була направлена на Холмщину для організування дитячих гуртків (вивчення історії та географії України) з метою патріотичного виховання. Потім стала працювати в Товмацькій повітовій адміністрації і мала змогу забезпечувати підпільників ОУН відповідними документами. Після приходу советської влади працювала в Станиславові на поліклініці, забезпечувала медикаментами та влаштовувала зв'язки з лікарями для потреб УПА, а також розповсюджувала нелегальну літературу (зв'язок здійснювався через осередок ОУН у Бовшеві).

Заарештована 2 лютого 1947 р., засуджена ВТ на 10 років, які відбувала в таборах Кемеровська, потім у Казахстані, в Кінгірі, була учасницею відомого Кінгірського повстання в 1954 р. Після його придушення її відправили в тайшетські табори, звідки звільнили в 1956 р. Була переведена на поселення в Томську обл., Рибінський р-н, куди ще в 1948 р. депортували її матір і сестру. Працювала в радгоспі. Повернулася на рідні терени та до 1959 р. переховувалась у добрих людей. Згодом працювала

в Івано-Франківську на фабриці пошиву одягу, змогла повернутись і її мати.

Одружилась, виховала двох синів. Активна у громадському житті, була учасницею поїздок у східні області України з метою пробудження національної свідомості.

ОСИП БІЛОБРАМ (1 січня 1923р. - грудень 1944р.)

Осип Білобрам народився 1 -го січня 1923 р. в м. Івано-Франківську. Батько його - гімназійний вчитель, чи, як ми їх тоді називали, гімназійний професор. Викладав „греку і латину" у старших клясах державної чоловічої гімназії з українською мовою навчання. Бабуся і дідусь жили у Судовій Вишні, згодом у Старому Самборі. Дідусь був засновником місцевої читальні „Просвіта" і спортивного товариства „Сокіл". Він організував у Старому Самборі хор „Боян" і був його незмінним диригентом. У 1914 р. під час окупації Галичини російськими військами його арештували й вивезли в Росію. Мати зі священничої сім'ї Любівичів, у складі якої було чимало відомих громадських і політичних діячів. Батько і чимало дядьків брали участь у визвольних змаганнях 1918 - 1921 рр.

Осип ріс допитливою, розумною дитиною. Маючи 9 років, тяжко пережив втрату батька. Мати і дві старші сестри дуже його любили, але Осипові здавалося, що вони хочуть виховати його ніжним і незагартованим, тож із дитячих літ сталив своєю волю, виховував у собі почуття обов'язку, звикав до невигод і невибагливої їжі. Осип гарно малював. Найчастіше козаків на конях із шаблями в бою з ворогами.

Навчання в початковій школі почав 1930 р. у так званій Школі вправ - базовій школі вчительської семінарії. У середовищі учнів його любили і поважали. Осип завжди був готовий допомогти в навчанні, захистити слабших і молодших від несправедливості.

У 1936 р. Осип закінчив шосту класу початкової школи і вступив у першу класу нового типу державної чоловічої гімназії на вул. Липовій. Навчаючись у гімназії, бере активну участь у гуртках історичному, літературному і спортивному. Осип допомагав в організації національних свят. Особливо врочисто в гімназії відзначали річницю Листопадового Зриву, проголошення IV Універсалу, подвигу студентів і гімназистів під Крутами.

Під час вакацій Осип виїжджає у пластові табори - „Остодір“, а згодом „Сокіл“ у с. Підлютому. Тут він навчається чітко виконувати накази старших друзів, знайомиться з азами конспірації, остаточно сформовується як патріот, борець за волю України. У таборах гімназист поправляє своє здоров'я, міцніє фізично, готується до нелегких випробувань, які чекають його незабаром.

У 1934 р. польська поліція арештувала середущу сестру Надію. У помешканні родини Білобрамів проведено ґрунтовний трус. Слідчий викликає на допит також Осипа. Надю підозрюють у членстві в ОУН. Через три місяці її відпускають з огляду на відсутність доказів. Надія навчається у промисловій школі, набуваючи фаху кравчині-закрійниці. У кінці 1935 р. Надія за завданням ОУН виїжджає до Варшави. Тут вона продовжує навчання у Вищій промисловій школі, а помешкання її було місцем зустрічі членів ОУН. Організація підготовляє убивство міністра внутрішніх справ Б. Перацького, який українцям зробив багато зла.

Засуджена у справі Б.Перацького разом із С.Бандерою, К.Зарицькою і Я.Карпінцем, Надія відбувала покарання у Станиславівській тюрмі. Звільнили її тільки втеча поляків і розвал Польщі у вересні 1939 р. Недовго втішалась волею Надія, недовго могла відчутити піклування і любов сім'ї, милуватися красою рідної землі. Її арештували працівники комісаріату внутрішніх справ на початку 1940р. Надію тортурували і замордували у

Станиславівській тюрмі. Спочиває її прах разом із друзями у братській могилі Дем'янового Лазу. Вічна пам'ять цій мужній жінці, що на вітвар боротьби за волю Матері-України поклала своє життя. Її світлий приклад був для Осипа дороговказом його будучности.

У 1939 р. Білобрам закінчив гімназію і здав екзамен у гуманітарний ліцей. Вибухнула Друга світова війна.

Осип очолює і укріплює „Юнацтво" в гімназії, яку з січня 1940 р. реорганізовано в 3-ю міську середню школу. „Юнацтво" і ОУН переходять у глибоке підпілля. Большевики проводять масові арешти свідомого громадянства і виселення сімей арештованих у Сибір та Казахстан. З 1940 р. О. Білобрам - член Обласного проводу „Юнацтва". У 1941 р. його призначають Обласним провідником „Юнацтва" і Членом Крайового проводу. З кінця 1942 р. О. Білобрам - Крайовий провідник „Юнацтва" на Західних Українських Землях і член Крайового проводу ОУН. Він переходить у підпілля і переїжджає до Львова. У 1943 р. німці дозволяють відкрити у Львові деякі вищі школи. Осип - студент агрономії. Він допомагає у створенні студентської мережі. У нього декілька документів на різні прізвища і декілька помешкань-явок.

У виготовленні документів завжди допомагав отець Костельник. Він видавав потрібні свідоцтва про народження, одруження чи смерть. Принагідно низько схиляю голову перед світлою пам'яттю о. катехита з подякою від декількох сотень підпільників, врятованих з його допомогою. Єдиною помилкою о. Костельника, який намагався зберегти кадри греко-католицьких священиків, була довіра до большевицьких запевнень і документів. За це заплатив власним життям.

Складність становища нашого підпілля за німецької окупації була ще в тому, що, крім боротьби з німцями, передовсім з військовими формуваннями гестапо, кримінальної поліції, залізничної поліції, доводилося

змагатися з польськими підпільними організаціями. У травні 1943 р. на Осипа напали два члени Армії Крайової. Він боронився відважно, але все-таки одержав декілька ножових поранень у ліве плече і в ліву лопатку. Наспіла допомога - і нападники втекли.

У листопаді Осипа провідали матуся і сестра Люба. У помешканні було дуже холодно, бо німці дозволяли користуватися газом тільки для приготування їжі. О 23-й годині до помешкання увійшло п'ятеро гестапівців. Вони провели ґрунтовний обшук, у декількох місцях навіть зривали паркет. Через три години пішли, забравши дещо з літератури. Мати хвилювалася, просила сина бути уважним і обережним. Це була остання зустріч із рідними.

У грудні помешкання, в якому Осип зустрічався з членами Львівського обласного проводу, було оточене гестапівцями, а він і ще двоє друзів були арештовані. Усіх трьох заковано в наручники. Їх повели в напрямі тюрми на вул. Лонцького. На площі, доволі людній, Осип дав команду - і ув'язнені кинулися втікати в різні боки. Два втекли, а Осип був убитий влучним пострілом на місці. Знову львівську бруківку зросила гаряча кров вірного сина України. Так у боротьбі за кращу долю Вітчизни Осип Білобрам згинув у віці двадцяти років. Не співали йому священики „вічну пам'ять", не дзвонили на його похороні дзвони, і тільки материнське серце стиснулося від важкого болю. Мати завжди відчуває, коли відходять у вічність її діти.

13 грудня 1943 р., розповідає п. Люба, її і маму арештовано. Слідчі з'ясовували переважно їхнє ставлення до підпільної праці, яку вів Осип. Сиділи вони два місяці у Станіславівській тюрмі і два місяці у львівських „Бригідках". Їх засудили і вивезли в концентраційний табір на півночі Німеччини. Режим табору був не дуже суворий. Годували доволі добре. Праця була неважка. У травні 1944 р. п. Любу викликав комендант табору і повідомив, що її з

мамою звільняють. Їм видали квитки до Львова і гроші на дорогу. Любі пояснили, що дуже важко було зняти з них обвинувачення. Їх обміняли на двох німецьких офіцерів, які потрапили в полон до українського підпілля. Незабутній Осип навіть після смерті через своїх друзів піклувався про своїх матусю і сестру.

Роман Басараб (Із спогадів)

«Я народився 20 квітня 1923 р. в с. Дзвиняч, тепер Богородчанського району Івано-Франківської області. Ми жили у моєї бабусі і дідуся, які ціле життя там учителювали.

У 1935 р. я закінчив в Станиславові початкову „Рідну Школу" ім. М. Шашкевича і поступив в чоловічу державну українську гімназію. В 1939 р. прийшли перші совіти, гімназію ліквідували. В 1941р. я закінчив вечірню десятилітку. У вересні 1940 р. я вступив у Станіславський державний учительський інститут. 12 жовтня 1940 р. - член обласного проводу ОУН (Ольга Довжинська прийняла мене в ОУН).

У вересні 1941 р. я вступив на лікувальний факультет Львівського медінституту. У ті неспокійні часи польські шовіністи вбили професора Ластовецького, і студенти почали українських професорів охороняти. Я з групою студентів охороняв професора Вертигороха.

У 1944 р. я закінчив 4-й курс. Знов Галичину окупували совіти. Почали арештовувати студентів. Я поїхав у Прибалтику, бо там мали організувати перехід наших студентів у Швецію. Але в Прибалтиці також почалися арешти, і я пішов учителювати в с. Каятай Дукштинського уїзду Литви. Там у квітні 1948 р. мене арештували. За мною приїхали з Полуцького обласного відділу КДБ Білоруської РСР. Мене перевезли до Львова, і там мене цілий місяць допитувала військова розвідка. Далі ще один місяць слідство тривало у Залізничному КДБ і ще один - в обласному управлінні КДБ. Потім мене перевели в

тюрму на Лонцького. Після 6-місячного слідства мене перевезли в Золочівську тюрму. У березні 1949р. нам прочитали присуд ОСО. Мені присудили 10 років спецтаборів і повезли в спецтабори Воркути. Там я працював у вугільних шахтах медиком.

За участь у повстанні 1950р, яке було жорстоко придушене, я пробув у Воркуті півроку в тюрмі.

У серпні 1956 мене звільнили. Я одружився з політув'язненою Воркути Клавдією Літанюк. Ми поїхали в Станіслав, де вона народилася. Нас тут не приписували і не давали роботи, ми були змушені повернутися у Воркуту. Там працювали. У 1964 р. повернулися до Івано-Франківська. Працювали за спеціальністю, але далі були переслідувані як „враги народа“. Допрацювали до пенсії. У 2005р. моя дружина померла, і я переїхав жити до своєї сестри на вул. Незалежності, 148/5.

Клавдія з Літанюків Басараб

Народилася 2 лютого 1923 р. в Станіславові. У сім'ї одержала старанне християнське і патріотичне виховання. З 1940 р. вступила в Юнацтво ОУН, в 1941 -в ОУН.

У 1942 р., закінчивши гімназію, вступає в медичний інститут Львова, де навчається до 1944 р.

Виконує обов'язки зв'язкової між обласним проводом ОУН та студентською організацією. За дорученням провідниці УЧХ К. Зарицької організовує жіночі курси медичної допомоги на Бібрщині.

Клавдія Басараб бере активну участь у спортивному товаристві „Карпатський лещатарський (лижний) клуб“, секціях волейболу, баскетболу, плавання.

З 1945р. далі продовжує навчання у Львівському медінституті. Арештована у квітні 1947 року. Слідство відбула в тюрмі на вулиці Лонцького. Засуджена до 10 років ув'язнення в концтаборах . Наприкінці 1947р. її перевозять на північ, в місто Ухту. З 1948 р. вона у важких умовах вічної мерзлоти працює на ремонтних роботах

залізниці.

Звільнена наприкінці 1955 р., без права виїзду з Воркути. У Воркуті познайомилася з Романом Басарабом, з яким згодом одружилася. Працює медсестрою в амбулаторії.

У 1959 р. разом з чоловіком приїжджає на Україну, але не знаходять ні місця праці, ні місця проживання і повертаються на північ. Тільки в 1964 р. остаточно повертаються до Івано-Франківська. До виходу на пенсію вона працює в ендокринологічному диспансері.

У 1989 р. Клавдія вступає в Рух „Меморіал”, згодом в Союз Українок. Активно працює в новітніх організаціях.

Важка праця в таборах призвела до того, що останні роки життя вона провела в ліжку. Померла 18 липня 2005р.

Додаток № 6

Словник морально-етичних понять

Витримка — моральна якість, що включає у себе вміння людини контролювати свої почуття; здатність переборювати труднощі, вірність обраним ідеалам і принципам, вміння придушувати в собі роздратування, песимістичні настрої.

Героїзм — особлива форма людської поведінки, що в моральному плані являє собою подвиг.

Добročинність — дія, що має позитивне моральне значення; дія, наслідки якої відповідають інтересам людей, корисні для суспільства.

Мужність — моральна якість, що виражається у здатності людини діяти рішуче й уміло в небезпечній і складній обстановці, в умінні мобілізувати усі свої сили для досягнення мети, що стоїть перед нею, в готовності піти в разі потреби на самопожертву.

Обов'язок — одна з основних категорій етики: перетворення моральної вимоги в особисту задачу конкретної людини; ставлення особистості до суспільства.

Патріотизм — моральний принцип, що виявляється в любові до батьківщини.

Подвиг — вчинок, що вимагає від людини граничної напруги волі і сил, пов'язаний із подоланням надзвичайних труднощів, суспільно корисний результат якого перевершує за своїми масштабами результати звичайних дій.

Самовідданість — моральна якість, що полягає в добровільному принесенні людиною в жертву власних інтересів, життя заради інтересів інших людей.

Самовладання — моральна якість, що виражається у здатності і звичці людини контролювати свої почуття, емоції, бажання і підкоряти свою діяльність вирішенню свідомо поставлених перед собою задач.

Сміливість — моральна якість, що характеризує здатність людини переборювати в собі почуття страху, непевності в успіху, побоювання перед труднощами і несприятливими для неї наслідками.

Додаток № 7

Уривок з оповідання Є. Осетрова

... Дивне це, майже не пояснене почуття...

Об'їхала людина півкраїни, можливо, півсвіту, і чого тільки не побачила, на що тільки не здивилася. А от лягла перед нею зовсім недалеко дорога, і десь біля якоїсь малопримітної станції або полустанку потяг уповільнив хід, почав гальмувати, людина глянула у вагонне вікно і так і принишкла біля нього. Ймовірно, щось надзвичайне, цікаве побачила вона за вікном, щось таке, чого не бачила до цього ніде. Так ні, за вікном — звичайне поле жита, дорога між хлібів, за хлібами зліва — зелений перелісок, а праворуч — селище — теж звичайнісіньке, яких тисячі й тисячі. Ну, ще річка он там, у долині, блиснула на сонці — так і річок таких або на неї схожих не перерахувати! А людина дивиться, не відриваючись, на ці поля, на цю дорогу, що в них зникає, і очі її несподівано стають воло-

гими, затягуються гарячим туманом, а до горла підкочується солодко-гіркий ком.

Так у чому отут справа?

А справа в тому, що людина побачила за вікном не просто якусь дорогу між хлібів і якусь річку та селище на її березі — вона побачила рідні місця, вона побачила свою милу малу батьківщину.

Ковтун О.В., учитель історії ЗШ №16

Івано-Франківську – 350. Географічний аспект.

Мета: вивчити коротку фізико-географічну характеристику міста, населення та становлення господарства; розвивати вміння учнів працювати в групах; виховувати любов до рідного краю.

Тип уроку: вивчення нового матеріалу.

Метод: інтерактивний.

Обладнання: слайди з видами міста, мультимедійний проектор.

Література: Т.Бершадська, Я.Атаманюк, С. Чехольська. Мій Івано-Франківськ. Івано-Франківськ: Лілея НВ, 2005, с. 210.

Хід уроку

I. Організаційний момент

II. Мотивація навчання

Розповідь учителя.

Хоча всі покутські міста в доброму стані, але найбільшим і найгарнішим містом із усіх є Станиславів, розташований серед гарної рівнини, в двох милях від Дністра, обнесений могутньою фортецею, збудований за останнім словом техніки. У місті є величний палац, чудово прикрашений та вимуруваний з каменю. Ринок, будинки, мешканці й арсенал виділяються понад всі інші міста Русі.

Францішек Пауліно Даллерац, французький мандрівник, 1687рік

III. Вивчення нового матеріалу

Розповідь учителя. Сьогодні на уроці, працюючи в групах, ви будете знайомитись самі та знайомити своїх однолітків з фізико-географічним положенням нашого міста, тектонічною та геологічною будовою, рельєфом, кліматом, поверхневими водами, ґрунтами, рослинним та тваринним світом, а також населенням та становленням господарства міста.

Клас ділиться на певну кількість груп (на розгляд вчителя), кожна з яких отримує матеріал по своїй темі чи кількох, вивчає його. Кожна група ділиться на дві частини: одна частина групи, вивчаючи запропонований матеріал, виділяє основні питання для знайомства з ними учнів класу; друга частина групи складає запитання для перевірки знань своїх однолітків з прослуханого.

1. Фізико-географічне положення. Івано-Франківськ розташований майже посередині території області, неподалік від центру Європи (с. Ділове Рахівського району Закарпатської області). Його географічні координати — 48°55' пн. ш. та 24°43' сх. д. Площа, яку займає місто, становить 8370 га. Наше місто лежить майже на однаковій відстані від сусідніх обласних центрів: Львова (135 км), Тернополя (134 км) і Чернівців (143 км). Найвіддаленіший сусідній обласний центр — Ужгород, відстань до якого становить 301 км.

2. Тектонічна будова. Івано-Франківськ у тектонічному відношенні розташований на межі Передкарпатського крайового прогину та Східноєвропейської платформи. Вздовж річки Бистриці-Надвірнянської проходить трансрегіональний глибинний літосферний Вовчинецький розлом, який відділяє Зовнішню зону Передкарпатського прогину від Волино-Подільської плити Східноєвропейської платформи. Цей розлом у вигляді чітко вираженого уступу в рельєфі з південного заходу обмежує Вовчинецькі гори, які й зараз мають тенденцію до підняття, а отже, й до прояву сейсмічності.

Через таке положення на стику двох крупних тектонічних структур територія міста розбита декількома меншими глибинними розломами. Два з них стикаються під прямим кутом у районі залізничної зупинки «Бистриця», третій простягається з північного заходу на північний схід паралельно до греблі міського озера,

четвертий проходить між шкiрфiрмою та вул. Кривоноса. Iншi глибиннi розломи лiтосфери обмежують мiкрорайон «Позитрон», а два з них пiд гострим кутом стикаються в районi вулиць Стуса i Миколайчука.

3. Геологiчна будова. Геологiчнi породи у поверхневих шарах Прикарпаття молодшi за вiком i м'якшi за складом, нiж аналогiчнi товщi Складчастих Карпат. Пiсля того, як територiю Передкарпаття остаточно покинули води морського басейну, вона легко пiддавалася впливовi рiзних зовнiшнiх сил, особливо дiї текучих поверхневих вод. Важливу роль у формуваннi рельєфу Передкарпаття вiдiграла рiка Праднiстер, яка в давнi часи пiсля виходу з Карпат рiзко змiнювала свiй напрям з пiвнiчно-схiдного на пiвденно-схiдний i несла своi води до Чорного моря поряд з гiрськими хребтами й паралельно їм. З часом русло рiки зазнавало поступового змiщення у пiвнiчно-схiдному напрямку, все бiльше вiддаляючись вiд гiрської краiни Карпат i наближаючись до сучасного положення. Рiчки Бистриця-Надвiрнянська та Бистриця-Солотвинська постiйно видовжували своi русла вслiд за пересуванням Праднiстра, продовжуючи формування своiх долин.

На покинутих рiчкою мiсцевостях залишилися рiчковi наноси — алювiй. У подальшi роки цей алювiй був перекритий товщею бурих лесоподiбних суглинкiв — продуктiв дiяльностi вiтру та iнших зовнiшнiх чинникiв.

Таким чином, у геологiчнiй будовi територiї Iвано-Франкiвська беруть участь вiдклади, сформованi протягом палеозойської, мезозойської та кайнозойської ер. Палеозойськi породи представленi кембрiйськими темно-сiрими сланцями, кварцитовими пiсковиками, ордовицькими та силурiйськими темно-сiрими до чорних сланцями з прошарками свiтло-сiрих пiсковикiв, вапнякiв i мергелiв, нижньодевонськими сiрими i червоними аргiлiтами, алевролiтами i пiсковиками.

Зверху цi породи перекритi породами мезозойської ери: верхньоюрськими строкатими алевролiтами, доломiтовими вапняками, верхньокрейдяними

глауконітовими пісками, світло-сірими вапняками із включеннями чорних кременів, глинистими вапняками, пісковиками та піщаними мергелями. В неогеновий період кайнозойської ери утворювалися глини з прошарками пісковиків і вапняків, гіпси і сірі та зеленувато-сірі глини з тонкими прошарками туфів, алевролітів і пісковиків. Утворенням товщ цих порід завершився етап формування відкладів в умовах морського басейну, і йому на зміну прийшов сучасний континентальний етап осадоутворення, який триває і досі й охоплює практично весь четвертинний період (понад 1 млн. років).

Четвертинні відклади представлені двома горизонтами. Нижній горизонт становлять відклади алювіального походження: кварцові піски жовтого кольору, галька та гравій. Верхній горизонт — бурі лесоподібні суглинки різної потужності.

4. Рельєф. Івано-Франківськ розташований у межах Передкарпатської горбистої височини. Основна частина міста належить до Бистрицької улоговини з найнижчими для Центрального Передкарпаття висотами — 250—230 м над рівнем моря. Територія мікрорайону «Пасічна», як і вся місцевість, розміщена на лівому березі річки Бистриці-Солотвинської, розташована в межах Бистрицько-Лімницької височини.

Роль небезпечних процесів (розмивання, зсувів тощо) на міській території незначна.

5. Клімат. Івано-Франківськ розташований у атлантико-континентальній області помірного кліматичного поясу. Найтепліший місяць у нашому місті — липень, у цей час середньомісячна температура сягає +18°C. Найхолодніші - січень і лютий. Максимальна температура за час спостережень — +37°C, а мінімальна — 37,7°C.

Міська забудова активно впливає на денний хід температури. На всій території міста порівняно з приміською зоною спостерігається підвищення

температури на 1—6° залежно від погоди з максимумом о 13—14-й годині і повільним спадом з 15-ї до 18-ї години.

Особливості забудови також по-різному впливають на зміни температури протягом дня. В Івано-Франківську виділено декілька типів забудови:

- стародавня масивна забудова з тісним примиканням будинків і недостатнім озелененням за сонячної погоди характеризується прискореним ростом температури в першій половині дня і повільним її спадом — у другій, за похмурої погоди — денний перепад температур не перевищує 2°, зі слабо вираженим максимумом о 18-й годині;

- забудова видовженими паралельними п'ятиповерховими будинками з достатнім озелененням найбільше схожа за ходом денних температур з приміською зоною, хоча перевищення температури спостерігається і тут. За похмурої погоди падіння температури з 15-ї до 18-ї год. у цьому типі забудови не спостерігається;

- дев'ятиповерхова мікрорайонна забудова з практично відсутнім озелененням характеризується найбільшими перепадами температури. За сонячної погоди спостерігається різке наростання температури з 9-ї до 12-ї год. з її максимальними значеннями з 12-ї до 15-ї год. За похмурої погоди — нетипове зростання температури протягом цілого дня.

Різняться денні температури і з різних боків будинків незалежно від типу забудови.

Протягом року в Івано-Франківську опадів випадає від 550 до 700 мм. Найбільша їхня кількість спостерігається за теплої пори року — з травня по серпень (70%), причому найбільш дощовими місяцями є червень (100 мм) і липень (110 мм). Максимальну кількість опадів, які випадали за добу за останні 20 років спостережень, зафіксовано в липні 2001 р. — 84,3 мм. Мінімальна кількість опадів характерна для січня і лютого (в межах 20—30 мм).

Перший сніг випадає, як правило, в листопаді, а стійкий сніговий покрив утворюється в грудні. Тане останній сніг у березні, рідше в квітні.

Вітри в місті переважають західні (23,4%), північно-західні (21,2%) та південно-східні (16,6%), часто бувають штیلی* (29,4%).

6. Поверхневі води. Поверхневі води Івано-Франківська представлені річками Бистрицями — Солотвинською і Надвірнянською, їх численними притоками (річки Рудка, Черешенька, потік Безіменний тощо) та міськими озерами.

Міська територія належить до басейну Чорного моря. Бистриці Солотвинська і Надвірнянська, вийшовши на рівнину, ще зберігають гірський характер течії — їхнє дно кам'янисте й порожисте, течія швидка. Бистриця-Солотвинська постійно руйнує свій правий берег і наступає на міську територію. Ці річки зливаються за селом Вовчинцем, утворюючи річку Бистрицю.

Живлення річок — мішане. Найбільшу роль у ньому відіграють талі снігові та дощові води, меншу — підземні. 60—70% річного стоку припадає на весняно-літній період.

Бистриці Солотвинська і Надвірнянська належать до річок з паводковим режимом. Паводки бувають влітку і восени після сильних дощів та інколи взимку під час відлиги. Найбільший паводок спостерігався на початку червня 1969 р., коли Бистриця-Солотвинська, вийшовши з берегів, підтоплювала перші поверхи будинків по вул. Набережній. Після цього на берегах річок збудували дамби. Навесні на обох річках бувають повені. Межень буває тільки у посушливі роки.

За найсуворіших зим річки замерзають повністю, льодостав починається в кінці листопада і порівняно стійким стає в середині грудня. За м'яких зим з частими відлигами крига тримається тільки поблизу берегів та на ділянках з невеликою швидкістю течії. Скресають річки переважно на початку березня.

Природних озер на території міста майже немає, зустрічаються тільки невеликі озера-стариці в долині Бистриці-Надвірнянської.

У 1955 р. для міського озера було створено штучну улоговину площею 40 га. Річку Млинівку, яка протікає цією територією, перегороджено дамбою, вище якої й утворилося рукотворне водоймище. Воно стало справжньою окрасою нашого міста, улюбленим місцем прогулянок і відпочинку іванофранківців. Друге велике за площею водоймище спорудили німецькі будівельники, які зводили обласну клінічну лікарню та будинки в мікрорайоні «Пасічна» у 80-ті роки ХХ ст. Воно міститься на лівому березі Бистриці-Солотвинської, з якою сполучається трубою великого діаметра. Система невеликих штучних озер розташована й на території парку. Ще чотири великих за площею ставів утворилося в долині Бистриць, там, де колись брали гравій для будівництва. Котловани поступово заповнили підземні та дощові води. Вони відомі серед населення під назвою Вовчинецькі озера. Міська територія багата й підземними водами.

7. Грунти. Грунти в межах Івано-Франківська та на його околицях дерново-підзолисті, кислі, за механічним складом — суглинисті. Вміст гумусу в них досить низький — в орному шарі в середньому 2,8—3%. Вони мають нетривку структуру, тому легко запливають після дощу, а при висиханні утворюють кірку. Для підвищення родючості їх необхідно вапнувати, вносити мінеральні й органічні добрива.

8. Рослинність. Івано-Франківськ виник як адміністративний центр, його промисловий розвиток не передбачався, тому особливістю давнього міста була велика кількість різноманітної зелені. Поступово місто зростало, збільшувалася кількість жителів, виникли промислові підприємства. В другій половині ХХ ст. почалося прискорене житлове будівництво. Зараз місто можна поділити на дві зони: виробничу, яка займає 60% площі

міста, та комунальні території. Кожна з них має свої особливості озеленення. На заводах і фабриках зелені насадження практично відсутні, за винятком смуг уздовж доріг чи насаджень поблизу адміністративних корпусів. У житлових і комунальних масивах озеленення залежить від часу їхнього заселення. Чим давніше забудовані території, тим більше на них зелені. Сучасні житлові мікрорайони, школи та дитячі садочки мають набагато менше зелених насаджень, ніж це потрібно згідно з екологічними нормами.

Переважають в озелененні Івано-Франківська липа дрібнолиста й різні види тополі. Разом вони становлять понад половину всіх деревних насаджень. Крім них, на вулицях міста поширені верба деревоподібна, акація біла, граб, береза, клен, дуб, сосна, горіх волоський, каштан, ялина, на Вічевому майдані росте тюльпанове дерево.

У місті є п'ять заповідних природоохоронних об'єктів місцевого значення. Це міський парк культури та відпочинку ім. Т. Шевченка — пам'ятка садово-паркового мистецтва і чотири цінні декоративні дерева — ботанічні пам'ятки природи: дуб звичайний, два екземпляри бука лісового червонолистої форми і гінго дволопатево.

Дуб звичайний росте по вул. Маланюка на подвір'ї приватного будинку № 25. Дерево відоме місцевим мешканцям як дуб Богдана Хмельницького. Зараз йому понад 300 років, висота дерева — 32,5 м, величина в обхваті — 4,9 м, діаметр — 1 м 56 см. Два буки лісові червонолистої форми ростуть по вул. Княгинин, 44 на території спиртогорілчаного об'єднання. У 2003 р. їхні розміри становили: першого — висота 19,5 м, величина в обхваті — 1,53 м, діаметр стовбура — 50 см; другого — відповідно 19 м, 1,14 м, 36 см. їхній вік приблизно становить 60 років. Гінго дволопатево росте по вул. Василянок, 54. Це цінне листопадне дерево-релікт. Дерево посаджене в 1900 р., і в 2003 р. його висота становила 19 м, величина в обхваті — 2,72 м, діаметр — 86 см.

Згідно з архівними матеріалами в 1896 році міський магістрат виділив 8 тис. злотих на розбиття парку, який вирішили закласти на місці Звіринецької діброви, куди Потоцькі запрошували своїх гостей на полювання. Вони приймали їх у будинку, який зберігся до нашого часу. З тих давніх часів збереглося декілька дубів поблизу будинку підприємства «Івано-Франківськтурист», а на центральній алеї—декілька лип, якими була обсаджена вулиця Липова (нині Шевченка). Вік цих дерев — понад 350 років. Вони є ровесниками міста. У перші роки існування парку були посаджені тюльпанове дерево, гінгго дволопатево, платан та інші екзотичні види, привезені з далеких країн.

В останні роки приділяють велику увагу квітникуарству. На численних клумбах, особливо в центральній частині міста, милують око троянди, тюльпани, чорнобривці, сальвія, аге-ратум, амарантум, ламбелія, алісум, різноманітні мохи. Почало розвиватися в Івано-Франківську й ландшафтне квітникуарство, яскравим прикладом чого є зелені насадження поблизу готелю «Надія» та будинку Прикарпаттрансгазу.

У трав'янистому покриві поширені тимофіївка, тонконіг, вівсюг, пирій, уздовж доріг росте спориш.

9. Тваринний світ. На перший погляд здається, що в умовах міста тваринний світ дуже бідний. Проте це тільки здається. Тваринний світ Івано-Франківська представлений як природними загальнопоширеними видами, так і домашніми — собаками та котами.

Із ссавців у міському парку живуть білки, в багатьох районах міста можна зустріти їжаків, на дачних ділянках часто бачать зайців, практично в усіх скверах та парках живуть кроти. Пристосувалася до міських умов і куниця кам'яна, яка оселяється, як правило, на горищах. Ця тваринка веде нічний спосіб життя, як хижак вона вночі полює на гризунів, дрібних пташок, інколи навіть нападає на диких голубів. Восени куниці із задоволенням ласують ягодами, яблуками, грушами, сливами, плодами шипшини, горіхами.

В Івано-Франківську багато птахів: горобець міський, ластівка міська, ворона сіра, галка, крук, дятли, дикі голуби. Прилітають навесні граки, а пізньої осені — снігурі, сойки, синиці. На паркових озерах мешканці міста бачать лебедів чорних і білих. На всіх міських озерах живуть дикі качки — крячки. Темними ночами в місті можна побачити і кажанів.

На берегах водойм та у вологих місцях зустрічаються земноводні — зелена і бура жаби, деревна квакша, кумка, ропуха звичайна. Серед плазунів виділяються ящірка прудка і зелена, веретінниця, на дачних ділянках можна побачити вужа звичайного.

Найпоширенішими гризунами в місті є хатні миші та щурі. Вони пошкоджують продукти харчування, розгризають тару, дерев'яні частини будівель. Щурі можуть пошкодити навіть кабелі та лінії електропередач. Обидва види гризунів є переносниками понад 30-ти небезпечних для людини хвороб (чуми, холери, дизентерії, сказу тощо).

У річках водяться марена, головень, гальян, піскар, верхівка, підуст, рибець; а в озерах: карась, короп, плітка, окунь, лин, щука, йорж, зустрічаються білий амур і товстолобик тощо. У Вовчинецьких озерах трапляється лящ.

10. Населення. Населення міста швидко зростало в минулому, тим самим прискорилися урбаністичні процеси.

Різде збільшення чисельності населення пояснюється швидким розвитком промисловості. Для роботи на підприємствах потрібна була велика кількість робітників, ряди яких поповнювалися в основному жителями навколишніх сіл та сусідніх районів області. Крім того, до Івано-Франківська направляли спеціалістів і військовиків зі східних областей та республік колишнього СРСР, переважно з Росії. Таким чином, у СРСР відбувалася «демографічна революція» — планомірна загальносоюзна політика міграцій.

Змінився й національний склад населення міста. Хоча переважною за чисельністю національністю були і

залишаються українці, в Івано-Франківську живуть росіяни, євреї, поляки і представники інших національностей. Кількість населення міста за останні 7 років зменшилася на 10 тис. осіб і становить 224,4 тис. (на 01.11.2010 р.)

11. Розвиток господарства. Машинобудівні та ремонтні підприємства міста почали відновлювати ще у військовий час. До початку 50-х років робота промисловості міста була практично повністю відновлена. Стали до ладу машинобудівний і паровозоремонтний заводи, шкіряно-взуттєвий комбінат, трикотажна та меблева фабрики. За 1945—1950 роки валова продукція підприємств міста зросла в 9 разів. На той час у місті налічувалося 43 промислових підприємства. З 1955 р. запрацював завод залізобетонних виробів.

У 60—70-х роках ХХ ст. в Івано-Франківську через надлишок трудових ресурсів швидкими темпами розвивається машинобудівна промисловість. Тільки за 1963 р. у місті побудовано понад 60 нових промислових об'єктів, у тому числі 18 цехів для нових підприємств. У 1964 р. стає до ладу фурнітурний завод, у 1965 р. розпочинає роботу цементно-шиферний. З 1967 р. розпочинається будівництво заводу «Позитрон», майже одночасно з ним зводять цехи арматурного і заводу «Автолившмаш». В 1978 р. першу продукцію випустив «Карпатпресмаш», у 1979 р. завершено будівництво радіозаводу. У цей же період розширено і переобладнано приладобудівний завод. З'явилося в місті й нове підприємство хімічної промисловості — завод тонкого органічного синтезу (нині ВАТ «Барва»). На жаль, машинобудівні підприємства міста входили до складу військово-промислового комплексу СРСР і виготовляли в основному продукцію на замовлення

військових. Через це Івано-Франківськ був оголошений «закритим» містом, тому розвиток туризму, особливо іноземного, був обмежений.

12. Розвиток транспорту. Івано-Франківськ у другій половині ХХ ст. продовжував бути важливим транспортним центром Прикарпаття. У нашому місті сходяться залізничні маршрути шести напрямків.

У післявоєнні роки, крім залізничного, в місті починає розвиватися й автомобільний транспорт. Першим возив пасажирів автобус з дерев'яним кузовом, зроблений на базі «полупорки» «АМО-Ф-15». Він їздив за маршрутом від пошти по вул. Радянській і, не доїжджаючи до мосту через річку, повертав у вуличку, з якої потім виїжджав заднім ходом. Кому належав цей автобус, невідомо. Із створенням у місті автопарку першим відкрили рух автобусів за маршрутом «стадіон - вул. Калініна» (район Княгинина-гірки). Поступово кількість міських маршрутів зростала. Автобусне сполучення з'єднало обласний центр з усіма районами, сусідніми областями, Києвом та Молдовою.

З кінця 50-х років у місті було побудовано аеропорт із злітно-посадковою смугою з твердим покриттям. У травні 1959 року екіпаж літака ІЛ-12 здійснив перший пасажирський політ за маршрутом Станіслав - Москва. Після реконструкції аеровокзалу, яка завершилася в грудні 1985 р., він був визнаний як один з найкращих в Україні. Аеровокзал приваблює оригінальністю фасаду, черепичним дахом у гуцульському стилі, вдалими інтер'єрами, а також найсучаснішою інформаційною апаратурою.

Найновіший вид міського транспорту в Івано-Франківську - тролейбусний. Першу тролейбусну лінію протяжністю 10,5 км увели в дію в 1983 році.

13. Розбудова Івано-Франківська. Завдяки промислому розвитку міста та збільшенню чисельності населення міста в другій половині ХХ ст. Івано-Франківськ

активно розбудовується. В 60-х роках з'явилися нові вулиці в районі залізничної станції. На місці пустирів по вул. Московській (тепер Бельведерська), по вул. Куйбишева (тепер С. Бандери), по вул. Набережній та в інших районах споруджено багатоповерхові будинки, на мапі міста з'явилися Північний (тепер Пушкіна) і Південний бульвари тощо. Будували житлові споруди й у районі трикотажної фабрики, по вул. Чкалова (тепер Сорохтея).

Згідно з генеральним планом у 70—80-ті роки ХХ ст. у нашому місті розбудовують нові мікрорайони — Позитрон, Пасічна, вулиці Будівельників, Братів Майданських (тепер вул. Хоткевича), у 80—90-ті роки починають забудовувати мікрорайон Каскад.

У 1962 році на південній околиці міста споруджено нове приміщення аеропорту, що привело до розширення меж міста й остаточного приєднання до нього села Опришівців. У 1982 році ухвалили рішення про приєднання до міста навколишніх сіл Вовчинця, Угорників і Микитинців. Так сформувалася сучасна територія міста.

IV. Підсумок уроку

Розповідь учителя.

«Мій маленький Париж» — саме так з любов'ю назвав наше місто у своїй книзі Василь Бабій. Мабуть, він хотів показати цим, що ми повинні гордитися своїм Івано-Франківськом, любити його, як парижани. Тим більше, що і міська влада в останні роки робить усе можливе для того, щоб наше місто набуло рис європейського. Ліпна оздоба в стилі бароко виразно підкреслює неповторність архітектури минулих часів. Сучасні архітектори намагаються зберегти та по можливості осучаснити і підкреслити її. Всі сквери центральної частини міста впорядковано й освітлено.

Івано-Франківськ завдяки зусиллям мерії міста та його мешканців — одне з найкрасивіших і найпривабливіших міст в Україні, чудове місце для бізнесу, навчання, проживання, роботи та відпочинку. Ми

можемо з впевненістю стверджувати, що Івано-Франківськ з кожним днем стає все гарнішим і гарнішим.

Л. Стефанівська, учитель географії ЗШ №4.

Розвиток хімічної промисловості Івано – Франківська Година спілкування. 9 – 11 класи

Мета: збагатити знання учнів про розвиток хімічної промисловості в Івано-Франківську ; розвивати інтерес до минулого нашого міста, пошукові навички, вміння аналізувати, синтезувати, виділяти головне, робити правильні висновки; виховувати патріотичні почуття до рідного краю.

Обладнання: карта Івано-Франківська, плакати, ілюстрації, магнітола, фонограма, виставка літератури.

Епіграф. Люблю і знаю, знаю і люблю.

І чим сильніш люблю, тим краще знаю.

В.Шкільний

Хід заняття

I. Організаційна частина

II. Повідомлення теми і мети заняття

III. Опрацювання навчального матеріалу

Учитель. В блакитних обіймах двох Бистриць,
в передгір'ї зелених Карпат,
вічно юне, омріяне місто
розвивається й квітне, мов сад.

Роман Юзва

Дорогі друзі! Ви зрозуміли, що в цих рядках автора оспівується наш рідний Івано – Франківськ. Тут ми народились і живемо, тут вчимося пізнавати світ, тут ми навіки полюбили свою мову і відчули себе українцями.

У пісні К.Малицької « Чом, чом, чом...» написано:

Тут, тут, тут діди твої
Пролили кров свою
За віру і народ.

Тут, тут, тут усі твої
Найближчі серденьку
І дорогі!

Тому ми повинні пізнавати історію рідного міста, яка є досить довготривалою і непростою, пам'ятати, хто ми, чийх батьків діти, а також робити все, щоб примножувалась слава Івано – Франківська.

На сьогоднішньому занятті ми зосередимо свою увагу на розвитку хімічної промисловості в Івано – Франківську.

Повідомлення 1-ї групи. Середньовічний Станиславів.

Згідно з магдебурзьким правом представники певного роду занять об'єднувалися в цехи.

Славилися своїми виробами гончарі, які мали свій цех. Крім різноманітного посуду, вони виготовляли кахлі – як полив'яні, так і неполив'яні. Їх використовували для оздоблення печей і прикрашання фасадів будинків. Крім того, кахлями викладали стіни та підлогу будинків. Майже на всіх кахлях XVII – XVIII ст., які були знайдені під час археологічних досліджень центральної частини міста, зображене виноградне гроно, обрамлене круглою рельєфною рамкою.

У кінці XVII ст. вірменські поселенці налагодили в Станиславові виробництво сап'яну й організували разом із сап'яниками Лисця спільний цех. Вони виготовляли в майстернях, званих гарбарнями або табахарнями, сап'ян жовтого та червоного кольорів. / Сап'ян (від перського «сахтіян») - тонка і м'яка шкіра різних кольорів, яку виготовляли з козячих, рідше з овечих, телячих чи кінських шкір.

У 1767 році в Станиславові засноване найстаріше промислове підприємство – пивоварня, приміщення якої знаходилося на перехресті вулиць Новгородської, Тичини та Заклинських. В одному будинку містився солодовий цех, а в будинку навпроти – варний цех (котельня), у

підвалах якого відбувався один з основних технологічних процесів виробництва – доброджування пива.

У Станиславові жив скляр, єврей за національністю. Він був обізнаний з гутним виробництвом (варінням) скла, мав майстерню і помічників.

Тут виробляли віконне скло та скляний посуд з так званого простого скла, або скла «зеленої води», тобто з не зовсім прозорого скла різних відтінків зеленого кольору.

Повідомлення 2-ї групи. У складі Австро – Угорщини.

25 жовтня 1772 року до Станиславова ввійшли перші австрійські стрільці, на основі яких був сформований новий військовий гарнізон міста. Разом з військами з'явилися й нові чиновники – представники австрійського цесаря Йосипа II. З цього часу дещо змінилася й назва міста – тепер його почали називати Станіслав (від німецького – Stanislau).

У цей час продовжували діяти ремісничі майстерні, залишалася давня цехова система. Місто мало великі привілеї на право виробництва і продажу спиртних напоїв, починаючи від 1790 року. У 1801 році у Станіславі діяло 39 гуралень, 9 броварень, 3 винокурні й одна медоситня.

Функціонували в місті 6 приватних цегелень, на трьох з яких виробляли білу вогнетривку цеглу для будівництва печей, та 4 магістратських.

Із середини ХІХ ст. відбувався процес розкладу міського ремесла і зародження промислових підприємств, на яких застосовувалася вільнонаймана праця.

Новозбудований газовий завод розпочав роботу 27 грудня 1902 року і міг виробляти дві тисячі кубічних метрів газу при потребі тисячу триста кубічних метрів на добу.

Фабрику шкір, власником якої був Я.Маргошес, збудовано в 1888 році, однак завдяки заходам

австрійського уряду продукція підприємства не виходила за межі Галичини.

Місто намагалося йти в ногу з часом. Усі досягнення науково –технічної думки відразу ж упроваджували в життя.

Повідомлення 3-ї групи. У складі Польщі.

За період панування Польщі в 1919 – 1939 роках помітних зрушень у розвитку промисловості міста не сталося. У Станіславі працювало 19 порівняно великих підприємств, на яких працювало 950 робітників. Найбільшими промисловими підприємствами залишалися газовий завод, рафінація нафти (нафтопереробний завод Габера), ватно – ватинна фабрика, шкіряний завод Маргошеса, спиртовий завод Лібермана. Окрім них, порівняно великими підприємствами були чотири цегельні (30-40 робітників на кожній), фаянсова фабрика (40 робітників), ливарня заліза і бронзи Зільбера (20 робітників).

Значне місце в економіці Станіслава, як і раніше, посідали дрібні напівкустарні підприємства харчової, шкіряної та інших галузей промисловості: заклади з виробництва асфальту, свічок, керамічна фабрика.

Повідомлення 4-ї групи. Післявоєнний період.

За 1945 – 1950 роки валова продукція підприємств міста зросла в 9 разів. На той час у місті налічувалося 43 промислових підприємства. З 1955 року запрацював завод залізобетонних виробів.

9 листопада 1962 року вийшов указ Президії Верховної Ради УРСР, за яким м.Станіслав перейменовано на Івано – Франківськ.

У 1963 році в місті побудовано понад 60 нових промислових об'єктів, у тому числі 18 цехів для нових підприємств. У 1964 році стає до ладу фурнітурний завод, у 1965 році розпочинає роботу цементно – шиферний.

З 1967 року розпочинається будівництво заводу «Позитрон», майже одночасно з ним зводять цехи арматурного і заводу «Автолившмаш». У 1978 році першу продукцію випустив «Карпатпресмаш», у 1979 році завершено будівництво радіозаводу. У цей же період розширено і переобладнано приладобудівний завод. З'явилося в місті й нове підприємство хімічної промисловості - завод тонкого органічного синтезу (нині ВАТ «Барва»).

Повідомлення 5-ї групи. Сьогodenня Івано – Франківська.

Зростання обсягів виробництва в хімічній промисловості забезпечує ВАТ «Барва». Виробнича діяльність фірми охоплює такі області:

- хімікати - добавки для гум та полімерних матеріалів;
- високотемпературні теплоносії;
- поверхнево-активні та текстильно-допоміжні речовини;
- органічні барвники;
- побутова хімія;
- препарати для шкіряної промисловості.

Якість продукції, доступні ціни, вигідне географічне положення фірми по відношенню до Центральної та Західної Європи дозволяють успішно співпрацювати з підприємствами країн СНД та світу – Італії, Німеччини, Польщі, Туреччини та іншими.

Потенційними можливостями виробництва володіє ВАТ «Івано – Франківське шкіряне підприємство «Плай».

Виробничо – комерційна діяльність спрямована на співробітництво з італійською фірмою «Фреско – Пеллі», яке здійснюється через дочірнє підприємство «Спілловер» м.Київ. Сьогодні підприємство випускає продукцію, яка користується попитом в Італії, Китаї, Індії, а також на Україні.

Зростають виробничі потужності на Івано-Франківському цементно – шиферному комбінаті. Сьогодні комбінат – потужний і складний виробничий організм. Без врахування орендованих під с/г виробництво земель його площа (разом з кар'єрами вапняку, мергелю і щебеню) становить біля 200га.

Сьогодні Івано – Франківське ОДОСП виготовляє якісну, конкурентно- спроможну продукцію під ТМ «Княгинин», яка широко відома як на теренах України, так і далеко за її межами: асортимент продукції налічує більш як 20 видів.

Учитель. У В.Сухомлинського є дуже повчальна казка. Зараз ми, слухаючи її, подумаємо над питанням: чому в хазяїна не було бажання йти за море на родючі землі?

Учень розповідає казку: «За морем – чужина»

У Хазяїна - Хлібороба – велика родюча нива. Щороку сіяв він на ній пшеницю. Дозріє пшениця, скосить її Хлібороб, і прилітає на стерн Журавель – колоски збирає. Говорить «дякую» Журавель Хліборобові за смачні пшеничні колоски.

Але ось настав важкий рік. Ціле літо не було дощу. Ледь викинувши колосся, засохла пшениця.

Прилітає Журавель до ниви, а Хлібороб сидить над засохлими стеблами.

- Що ж ти тепер будеш робити, Хліборобе? – запитує Журавель.

- Буду орати ниву і пшеницю сіяти,- відповів Хлібороб.

Журавель не вірить. А людина справді ниву оре, пшеницю сіє.

Пройшла зима, наступила весна. Зазеленіла нива. І знову трапилося у Хлібороба велике горе. Знову за ціле літо не упала на землю жодна крапля дощу. Ледь

викинувши колосся, засохла пшениця. Прилітає Журавель до ниви, а Хлібороб сидить над сухими стеблами.

- Що ж ти тепер будеш робити, Хліборобе? – запитує Журавель, як і минулого року.

- Буду орати ниву і пшеницю сіяти,- відповідав Хлібороб.

- Навіщо ти сили задарма витрачаєш і зерно губиш?- говорить Журавель.- Спечить із пшениці хліб і їжте, а то помрете з голоду. І їдьте зі мною за море: там і земля родюча, і посухи немає.

- Не підемо ми нікуди,- сказав Хлібороб.

- Не підемо ми нікуди,- сказали діти.

- Не підемо ми нікуди,- сказала мати.

- Чому не підете? Адже у вас уже два роки посуха.

- Адже за морем - чужина,- сказав Хлібороб.

- За морем – чужина,- сказала мати.

- Не хочемо на чужину!- плачучи сказали діти.

Після казки діти відповідають на поставлене питання.

IV. Підбиття підсумків заняття

Учитель.

- Підведемо підсумки заняття за допомогою сенкана.

- Напишіть сенкан, першим рядком якого буде «Івано-Франківськ».

Учні.

Зачитують складені сенкани і коментують.

Учитель.

Дякую за працю на занятті, а в дарунок для вас, дорогі діти, пісня. (Звучить пісня про Івано-Франківськ)

Юрій Лицур, учитель хімії ЗШ №2

Музичні перлини нашого міста

Мета: поглибити знання про музичний світ Івано-Франківська минулого і сучасного; розвивати вміння оцінювати, осмислювати музичні здобутки нашого міста; виховувати любов та бережливе ставлення до рідного краю, бажання зберігати музичні скарби минулого та вдосконалювати сучасний світ музики.

Обладнання: музичний інструмент, мультимедійна система з фотоматеріалами, музичний центр для слухання музики.

Тип уроку: урок поглиблення знань.

Форма: урок-розслідування.

Музичний матеріал: пісня на сл. Я. Дорошенка, муз. Б. Шиптура «Місто моє» (ноти), музичні твори у виконанні міського хору хлопчиків під керівництвом Яреми та Ірини Павликів (диск).

Хід уроку

Вступ

Учитель. Івано-Франківськ – місто, яке розташоване на південному заході України, у міжріччі двох Бистриць (Надвірнянської та Солотвинської) на місці стародавнього села Заболоття і було засноване у 1661 році як фортеця, а у 1662 році одержало магдебурзьке право. Засноване місто Андрієм Потоцьким, представником давнього галицького магнатського роду.

У 1962 році з нагоди 300-ліття заснування, Станіслав перейменоване в Івано-Франківськ на честь видатного сина українського народу Івана Франка.

Цього року ми відзначаємо ювілей міста – 350 років з дня його заснування. Сьогодні Івано-Франківськ являє собою сучасне європейське місто, яке динамічно розвивається як в інвестиційно-економічному, так і в культурно-мистецькому напрямку.

Карпатський край – край неповторної краси і поезії. Сама природа створила його для голосної пісні і запального танцю. З давніх часів народний фольклор зберіг свою оригінальність і самобутність.

Згадайте, які народні пісні притаманні нашому краю?

Очікувана відповідь учнів: історичні, весільні, коломийки, купальські, веснянки, гаївки, щедрівки, колядки...

Учитель. Мета нашої зустрічі – розкрити музичне життя Івано-Франківська. Характер уроку буде дослідницький, тому пропоную розділитися на групи по 4-5 учнів.

Завдання № 1.

У 1866 році через Станіслав була прокладена залізниця. Через наше місто пролягала головна магістраль, що з'єднувала Львів і Коломию, Снятин і Чернівці. У цих містах зупинялось багато видатних музичних діячів, які давали перед громадськістю свої концерти, організовували хори, пропагували українську пісню і театральне мистецтво. Серед них були: **Олександр Кошиць, Анатолій Кос-Анатольський, Соломія Крушельницька, Олександр Мишуга, Денис Січинський** та багато інших...

Я зачитую вклад та частину біографії одного з цих митців, а ви визначаєте його ім'я.

Ця людина мала важку долю. Вона пізнала сирітство, бідність, тяжку хворобу і все своє життя була віддана музичному мистецтву. Останню, найпліднішу частину свого життя провела в Станіславі. Крім композиторської діяльності, працювала з хорами, організувала музичні товариства «Боян», створила у нашому місті музичне видавництво та відкрила музичну школу. Серед її творів, я думаю, ви пам'ятаєте з уроків музичного мистецтва, наприклад, пісню «Чом, чом, чом, земле моя»...Сьогодні ім'я цієї людини носить музична школа і музичне училище

Івано-Франківська, а у меморіальному сквері на її могилі стоїть пам'ятник-бандура.

(Відповідь: *Денис Січинський*)

Ця людина має чудовий голос. Співати з нею на одній сцені вважали за честь Е. Карузо, Т. Руффо, Ф. Шаляпін. Вона все життя турбувалася про розвиток музичної культури на Прикарпатті, пропагувала українську музику на світових оперних сценах, закінчила Львівську консерваторію, все життя прожила за кордоном, але часто виступала з концертами по всій Галичині, в тому числі і в Станіславі. Сьогодні, на стіні філармонії висить меморіальна дошка з її іменем.

(Відповідь: *Соломія Крушельницька*)

Ця людина народилася в Коломиї у 1909 році. Вона відома як композитор багатьох творів, написала оперу, оперету, симфонічні сюїти, поеми, концерти, ораторію, кантату, хори, романси, пісні: «Гей, тополі мої», «Солов'їний романс», «Ой ти, дівчино, з горіха зерня» та багато інших... Займалася педагогічною діяльністю. Сучасники називали її «Співцем відродженого краю»

(Відповідь: *Анатолій Кос-Анатольський*)

Ця людина – автор духовної музики, хорових обробок народних пісень, керівник хору, диригент та композитор. Зіграла велику роль у популяризації українських пісень. Виступала зі своєю капелою в Станіславі, де продемонструвала найвищу досконалість хорового співу. Це була велика подія в житті хорових колективів нашого міста.

(Відповідь: *Олександр Кошиць*)

Ми не відкрили ім'я, яке теж є на меморіальній дошці Івано-Франківської обласної філармонії - Олександра Мишуги. Спробуйте самостійно дізнатися про його внесок у розвиток музичної культури України і Івано-Франківська.